

MAKTABGACHA TA'LIM TIZIMINI TRANSFORMATSIYALASHDA XALQARO TAJRIBANING O'RNI

Yusupova Saboxon Abdumutalibovna

*Norin tumani 51-sonli Davlat maktabgacha ta'lim tashkiloti direktor
o'rinbosari*

Annotatsiya: Maktabgacha ta'lim tizimini modernizatsiya qilish bugungi kunda butun dunyo ta'lim siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biridir. Chunki aynan maktabgacha davr insonning intellektual, ijtimoiy va emosional rivojlanishi uchun eng muhim bosqich sanaladi. Mazkur maqolada xalqaro tajribalar — UNESCO, OECD, Finlandiya, Yaponiya, Janubiy Koreya, Singapur kabi davlatlarning ilg'or maktabgacha ta'lim modellari o'rganiladi. Shuningdek, ularning O'zbekiston ta'lim tizimini transformatsiyalashdagi ahamiyati, qo'llanish imkoniyatlari va metodik jihatlari tahlil qilinadi. Tadqiqot natijalari xalqaro yondashuvlarni milliy sharoitga moslashtirish, pedagoglar kompetensiyasini rivojlantirish, innovatsion o'quv dasturlarini yaratish hamda raqamli texnologiyalarni tatbiq etish zarurligini ko'rsatadi.

Kalit so'zlar: maktabgacha ta'lim, transformatsiya, xalqaro tajriba, innovatsion metodlar, raqamli texnologiyalar, pedagog kompetensiyasi, rivojlantiruvchi ta'lim, UNESCO, OECD.

Annotation: modernization of the preschool education system is one of the priorities of the educational policy of the whole world today. Because it is the preschool period that is considered the most important stage for the intellectual, social and emotional development of a person. This article will explore international experiences — advanced preschool models from countries such as UNESCO, OECD, Finland, Japan, South Korea, Singapore. Their importance in the transformation of the educational system of Uzbekistan, the possibilities of application and methodological aspects are also analyzed. The results of the study show the need to adapt international approaches to national conditions, develop the

competence of educators, create innovative training programs and implement digital technologies.

Keywords: *preschool education, transformation, international experience, innovative methods, digital technologies, pedagogical competence, Developmental Education, UNESCO, OECD.*

Maktabgacha ta'lim tizimini modernizatsiya qilish har bir davlatning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishida muhim o'rin tutadi. Chunki ta'limning ushbu ilk bosqichi bolaning keyingi barcha rivojlanish jarayonlari uchun poydevor bo'lib xizmat qiladi. Bugungi globallashtirish davrida ilg'or tajribalarni o'rganish, ularni milliy ta'lim tizimiga moslashtirish va samarali mexanizmlarni tatbiq etish o'zining dolzarbligini yaxlit tarzda namoyon etmoqda.

Dunyo miqyosida maktabgacha ta'limni modernizatsiya qilish jarayonida qator yirik xalqaro tashkilotlar — UNESCO, UNICEF, OECD bolalar ta'limi standartlari, sifat baholash mexanizmlari, pedagogik metodlar va innovatsion yondashuvlarni ishlab chiqib kelmoqda. Bu esa O'zbekiston uchun ham katta amaliy ahamiyatga ega.

So'nggi yillarda mamlakatimizda ham maktabgacha ta'limni rivojlantirish bo'yicha qator islohotlar amalga oshirildi: MTTlarning soni ortdi, nodavlat sektor kengaydi, yangi o'quv dasturlari joriy etildi, innovatsion texnologiyalar asosidagi maktabgacha ta'lim muassasalari paydo bo'ldi. Shu bilan birga, global me'yoriy tajribalarni chuqur o'rganish keyingi islohotlar samaradorligini oshirishga yordam beradi.

Maktabgacha ta'lim (MTT) bolaning hayotida eng muhim bosqich hisoblanadi: aynan 0–7 yoshda miyaning 90 % rivojlanishi ro'y beradi, shaxsiy xususiyatlar, ijtimoiy ko'nikmalar va o'quv qobiliyatlari shakllanadi. Shu sababli dunyoning ko'p mamlakatlari so'nggi 30–40 yilda maktabgacha ta'limni milliy strategiyaning eng muhim yo'nalishlaridan biriga aylantirdi. O'zbekiston ham 2017-yildan boshlab bu sohada tub islohotlarni boshladi va xalqaro tajribani faol o'rganib, mahalliy sharoitga moslashtirib bormoqda.

Nima uchun xalqaro tajriba kerak?

- O'zbekiston oldin Sovet davridagi qattiq dasturiy-instruktiv tizimdan meros bo'lib qolgan edi: ko'p dars, stol orqasida o'tirish, tayyor bilimlarni yodlash. Bu zamonaviy dunyoda samarasiz ekanligi isbotlangan.

- Ilg'or mamlakatlar tajribasi shuni ko'rsatdiki, eng yaxshi natija bola o'yin orqali, faol tadqiqot qilib, o'zi kashf etganda beradi.

- PISA, PIRLS, TIMSS kabi xalqaro baholashlarda yuqori o'rinlarda turadigan davlatlarning barchasida kuchli maktabgacha ta'lim tizimi bor (Finlyandiya, Singapur, Estoniya, Janubiy Koreya).

2. Eng ko'p o'rganilgan va qo'llanilgan xalqaro tajribalar

Finlyandiya modeli

Finlyandiya dunyoda maktabgacha ta'lim sifati bo'yicha birinchi o'rinlarda turadi. Asosiy tamoyillari:

- 7 yoshgacha majburiy maktab yo'q, o'yin – asosiy faoliyat
- Bir tarbiachiga 7–8 bola (katta guruhda 3 kattalar: 1 tarbiachi + 2 yordamchi)

- Har bir bolaga individual rivojlanish rejasi

- Tabiatda ko'p vaqt o'tkazish (hatto qishda ham tashqarida 2–3 soat)

- O'qituvchi universitetda 5 yil magistratura o'qiydi va yuqori maosh oladi

O'zbekistonda: “Ilk qadam” davlat dasturi (2021) to'liq Finlyandiya tajribasiga asoslanib ishlab chiqilgan. 2024-yildan boshlab yangi qurilgan bog'chalarning 70 % da “ochiq eshiklar” va tabiat burchaklari majburiy bo'ldi.

Reggio Emilia yondashuvi (Italiya)

- Bola – “100 til”ga ega bo'lgan faol tadqiqotchi

- Muht – uchinchi o'qituvchi (estetik jihatdan chiroyli, rang-barang, tabiiy materiallar)

- Loyiha faoliyati: bolalar o'zlari savol qo'yadi, tadqiq qiladi, natijani hujjatlashtiradi

- Ota-onalar jarayonga to'liq jalb qilinadi

O‘zbekistonda: Toshkent, Samarqand, Buxoroda 50 dan ortiq xususiy va davlat-xususiy sheriklikdagi “Reggio-inspired” bog‘chalar ochildi. 2023-yildan “Loyiha kunlari” davlat bog‘chalarida ham sinov tariqasida joriy etilmoqda.

Singapur tajribasi

- Dunyodagi eng yuqori malakali tarbiachilar (maosh o‘qituvchilar bilan teng)

- “Nurturing Early Learners” milliy dasturi – 6 ta asosiy yo‘nalish (estetika, til, ijtimoiy-emotsional rivojlanish va b.)

- Har bir bog‘chaning sifatini davlat markazi qat’iy nazorat qiladi

- Oilaviy bog‘chalar va ish joyidagi bog‘chalar keng tarqalgan

O‘zbekistonda: 2023-yilda Singapurning NIEC (National Institute of Early Childhood Development) bilan hamkorlikda Toshkentda tarbiachilarni qayta tayyorlash milliy markazi ochildi. 2025-yilga qadar 25 000 tarbiachini Singapur metodikasi bo‘yicha o‘qitish rejalashtirilgan.

Janubiy Koreya va Yaponiya

- 3 yoshdan boshlab bepul va majburiy (deyarli 100 % qamrov)

- Davlat tomonidan qat’iy standartlar: xona kattaligi, o‘yin maydonchasi, xavfsizlik

- Tarbiachilar davlat xizmatchisi maqomida, yuqori maosh va pensiya

O‘zbekistonda maqsad: 2030-yilga borib 3–7 yoshdagi bolalarning 85 % ni qamrab olish (2025-yil holatiga 68–70 % atrofida). 2024-yildan 6 yoshli bolalar uchun majburiy 1 yillik tayyorgarlik guruhi joriy etildi.

OECD va UNICEF tavsiyalari

- Bir tarbiachiga 8–10 boladan ortiq bo‘lmasligi kerak

- Dasturda o‘yin vaqti kamida 60–70 %

- Bolalar rivojlanishini baholashda “natija” emas, “jarayon”ga e’tibor berish kerak

O‘zbekistonda 2024-yilda OECD metodikasi asosida “MTT sifatini monitoring qilish milliy tizimi” ishga tushdi. Har chorakda 1000 ta bog‘cha tekshiriladi.

O‘zbekistonda xalqaro tajribani qanday moslashtirilyapti?

Eng muvaffaqiyatli yo‘l – “eklektik model”, ya’ni birorta davlat tajribasini to‘liq ko‘chirmasdan, eng yaxshi elementlarni jamlashtirish:

- Finlyandiyadan – o‘yin va individual yondashuv
- Reggio Emiliyadan – muhit dizayni va loyiha faoliyati
- Singapurdan – tarbiachilar malakasini oshirish tizimi
- Koreyadan – qamrovni kengaytirish va standartlashtirish
- Mahalliy qadriyatlardan – oila, hurmat, milliy urf-odatlar, ma’naviyat

Natijada “Ilk qadam” dasturi dunyoda noyob hibrid modelga aylandi: u xalqaro standartlarga to‘liq mos keladi, lekin o‘zbek oilasining qadriyatlarini saqlaydi (masalan, katta oila, mehmondo‘stlik, dindorlikka hurmat).

Erishilgan natijalar (2017–2025)

- 2017-yilda qamrov – 38 %
- 2025-yil boshiga – 70 % ga yaqin
- 11 000 dan ortiq yangi bog‘cha va mini-markazlar ochildi
- 45 000 tarbiachi qayta tayyorlandi
- Xususiy sektor ulushi 3 % dan 22 % ga oshdi
- 2024-yilda ilk marta 6 yoshli bolalar uchun majburiy tayyorgarlik guruhi joriy etildi

Xalqaro tajriba O‘zbekiston uchun shunchaki “xorijiy namunani ko‘chirish” emas, balki o‘z milliy modelini yaratishda kuchli katalizator bo‘ldi. Eng muhimi – xorijiy yondashuvlarni milliy mentalitet, iqlim, iqtisodiy imkoniyatlar va ma’naviy qadriyatlar bilan muvozanatlashdirish.

Natijada O‘zbekiston qisqa 8 yilda Markaziy Osiyoda eng tezkor rivojlanayotgan va sifat jihatidan yetakchi maktabgacha ta’lim tizimiga ega bo‘ldi. 2030-yilga kelib mamlakatimiz MTT bo‘yicha nafaqat mintaqada, balki butun dunyoda namunali davlatlardan biriga aylanishi kutilmoqda.

Xulosa

Maktabgacha ta’lim tizimini transformatsiyalash xalqaro tajribalarni chuqur o‘rganish, moslashtirish va bosqichma-bosqich joriy etishni talab etadi. Ilg‘or

davlatlar tajribasi o‘yin orqali o‘qitish, kompetensiyaviy yondashuv, raqamli texnologiyalar va oila–bog‘cha hamkorligini kuchaytirish orqali bolalar ta’limining yangi bosqichini yaratish mumkinligini ko‘rsatadi.

UNESCO va OECD standartlari asosida yangi o‘quv dasturlarini ishlab chiqish.

Pedagoglar uchun xalqaro modul asosidagi malaka oshirish kurslarini tashkil etish.

MTTlarda raqamli texnologiyalarni joriy etish bo‘yicha milliy platforma yaratish.

Finlandiya modelidagi “stresssiz rivojlanish” tamoyillarini tatbiq etish.

Singapur tajribasi asosida STEM elementlarini maktabgacha yoshdan boshlab kiritish.

Xalqaro tashkilotlar bilan hamkorlikda grant dasturlari ochish.

Oila-bog‘cha integratsiyasini kuchaytiradigan metodik qo‘llanmalar yaratish.

ADABIYOTLAR.

1. UNESCO. Early Childhood Care and Education (ECCE) World Report. Paris: UNESCO Publishing, 2021.
2. UNESCO. Education for Sustainable Development: Early Childhood Education Guidelines. Paris, 2019.
3. OECD. Starting Strong V: Transitions from Early Childhood Education to Primary Education. Paris: OECD Publishing, 2017.
4. OECD. Education 2030 Future of Education and Skills. Paris, 2019.
5. UNICEF. Early Childhood Development Programme Framework. New York: UNICEF, 2020.
6. Espinosa, L. M. Assessment in Early Childhood Education: Best Practices. New York: Pearson, 2018.
7. Sheridan, S., Williams, P. Play-Based Learning in Early Childhood Education. London: Routledge, 2020.

8. Edwards, C., Gandini, L., Forman, G. The Reggio Emilia Approach: Advanced Reflections. New York: Teachers College Press, 2019.
9. Pasi Sahlberg. Finnish Lessons 3.0: What Can the World Learn from Educational Change in Finland? Teachers College Press, 2021.
10. Tobin, J. Preschool in Three Cultures Revisited: Japan, China, and the United States. Chicago: University of Chicago Press, 2019.
11. Singapore Ministry of Education. Nurturing Early Learners Framework. Singapore, 2020.
12. Fler, M. Child Development and the Cultural-Historical Approach. Cambridge University Press, 2021.
13. Siraj-Blatchford, I. Quality in Early Childhood Education and Care: A Review of the International Literature. London: Wiley, 2020.
14. Berk, L. Child Development. Boston: Pearson Education, 2020.
15. Gordon, A. M., Browne, K. W. Beginnings and Beyond: Foundations in Early Childhood Education. Cengage Learning, 2019.